

საქართველო კრიზისის მიჯნაზე(?!)

საბანკო სექტორს ზედიზედ მესამე წლის განმავლობაში საქართველოს ეკონომიკის ლიდერი დარგის პოზიცია უკავია. 2005 წლიდან მოყოლებული საქართველოს ეკონომიკულ ბანკებს ლოკომოტივის მისია აკისრიათ და ქვეყნის ეკონომიკის ყველა სხვა დარგის შეუქცევად წინსვლას უზრუნველყოფენ.

რევაზ საყვავარიშვილი

ჟურნალისტი,
ეკონომიკური ანალიტიკოსი

ეკონომიკური
თემა

№3-14/2008

ლიდერის ტვირთი

ყველაზე ნათლად ამაზე სტატისტიკა მიუთითებს, რომელიც ყველანაირი შელამაზების გარეშე ადასტურებს, რომ საბანკო სექტორის აქტივების საშუალო ზრდის ტემპი ბოლო სამი წელია 60%-ს აღემატება, ხოლო დეპოზიტების საშუალო ზრდის ტემპი ბოლო ორი წელია 55%-ს შეადგენს. ასეთი მაღალი ზრდის შედეგად საბანკო აქტივების წილმა მთლიან შიდა პროდუქტთან (მშპ) მიმართებაში 2007 წლის ბოლოს 43%-ს მიაღწია და მოსალოდნელია, რომ 2009 წლის ბოლოს იგი 60%-ს გადააჭარბებს, რითაც საქართველო ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების დონეს მიუახლოვდება.

ეროვნული ბანკის ცნობით, 2007 წლის ბოლოსათვის საბანკო სექტორის მთლიანმა აქტივებმა 7,2 მილიარდ ლარს მიაღწია, რაც უპრეცედენტო მოცულობაა საქართველოს ისტორიაში. რაოდენობრივი მაჩვენებლების ზრდასთან ერთად საბანკო სექტორი ხარისხობრივადაც საგრძნობლად განვითარდა და დღეს პრაქტიკულად ყველა სახის საბანკო მომსახურების მიღებაა შესაძლებელი. იმ ბანკთა ნუსხა, რომელიც სულ უფრო მეტად უახლოვდება და საბოლოოდ ყალიბდება უნივერსალური ტიპის ბანკად, საქართველოში შეუქცევად იზრდება. შესაბამისად, განუზრვლად იზრდება მათ მიერ შეთავაზებულ

რესურსებზე მოთხოვნაც, რაც სხვა და სხვა ტიპის საბანკო პროდუქტებზე ყალიბდება.

კიდევ ცოტაოდენი სტატისტიკა: 2007 წელს საქართველოს კომერციული ბანკების მიერ ეკონომიკის დასაკრედიტებლად გაცემული სესხები 76,2%-ით გაიზარდა და 4,6 მილიარდი ლარი შეადგენდა, რაც მთლიანი შიდა პროდუქტის 27%-ია.

აღსანიშნავია, რომ ქართული საბანკო სექტორისთვის კვლავაც დამახასიათებელია მაღალი მომგებიანობის მაჩვენებლები. მთლიანად დარგის მიერ მიღებულმა წმინდა მოგებამ 2007 წელს 126 მილიონი ლარი შეადგინა, რაც ასევე სარეკორდო მაჩვენებელია. წინა წლების მსგავსად, აქტივებზე და კაპიტალზე უკუგების მაჩვენებლები კვლავაც მაღალი რჩება, რაც კიდევ უფრო მიმზიდველს ხდის ქართულ საბანკო სექტორს უცხოური ბანკებისათვის.

საბანკო სექტორის ასეთ სწრაფ განვითარებას უმთავრესად გაზრდილმა კონკურენციამ და უცხოური ინვესტიციების შემოსვლამ შეუწყო ხელი. მხოლოდ 2007 წლის განმავლობაში ხუთი ახალი ბანკი შემოვიდა ქართულ საბანკო სექტორში, რითაც ქვეყანაში მოქმედი კომერციული ბანკების რიცხვი უკვე 22-მდე გაიზარდა. მათ შორის სულ უფრო მეტად მატულობს ისეთი საბანკო

ინსტიტუტების რიცხვი, რომელთა ავტორიტეტულობა და კომპეტენტურობა მთელ მსოფლიოში ცნობილი და არათუ ათწლეულების, არამედ საუკუნეების განმავლობაში გამოცდილი და აღიარებულია.

ტენდენცია თუ ინერცია?

წინა წლების მიღწევები წლებულსაც გაგრძელდა: კომერციული ბანკების მთლიანი წმინდა აქტივები (მიმდინარე ფასებში) წლის დასაწყისთან შედარებით, 1,13 მილიარდი ლარით (15,7%-ით გაიზარდა) და 8,34 მილიარდი ლარი შეადგინა. წლის დასაწყისიდან საბანკო სექტორის საკუთარი სახსრები (სააქციო კაპიტალი) 316 მილიონი ლარით (21,5%-ით) გაიზარდა და 1,79 მილიარდი ლარი შეადგინა, რაც კომერციული ბანკების მთლიანი წმინდა აქტივების 21,4%-ია.

განაღებულ საწესდებო კაპიტალის ზრდამ 110 მილიონი ლარი, ანუ 24,3% შეადგინა. 2008 წლის იანვარ-მაისში მოქმედი ბანკების შემოსავლები 2-ჯერ გაიზარდა, წინა წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით და 638 მილიონი ლარს მიაღწია.

მიმდინარე წლის ხუთი თვის განმავლობაში კომერციული ბანკების წმინდა მოგების საერთო თანხამ 51,6 მილიონი ლარი შეადგინა, რაც 7,2 მლნ ლარით, ანუ 16,2%-ით მე-

ტია წინა წლის ანალოგიური პერიოდის მაჩვენებელთან შედარებით.

ეკონომიკის რეალური სექტორის დაკრედიტების ზრდამ ხელი შეუწყო საპროცენტო შემოსავლების ზრდას. წინა წელთან შედარებით, ეს მაჩვენებელი 65%-ით გაიზარდა და მთელი შემოსავლების 61,7%-ია.

იანვარ-მაისში კომერციული ბანკების ხარჯების მთლიანმა მოცულობამ 568,2 მილიონი ლარი შეადგინა, რაც 2,2-ჯერ მეტია გასული წლის შესაბამისი პერიოდის მაჩვენებელთან შედარებით (ხარჯების ზრდის უდიდესი ნაწილი, როგორც არარეზიდენტი ბანკებსა და საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციებიდან მიღებულ სესხებზე გადახდილ პროცენტებზე, ასევე რეკლამის, კომუნალურ და საფოსტო ხარჯებზე მოდის). საბანკო სექტორის აქტივების რენტაბელობამ მაისის ბოლოს 1,6%, ხოლო კაპიტალის რენტაბელობამ 7,3% შეადგინა.

დაკრედიტების მატება

რაც შეეხება კომერციული ბანკების მიერ ეროვნული ეკონომიკის დაკრედიტებას, ეს მაჩვენებელი 2008 წლის მაისის ბოლოს, გასული წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით, 2 მილიარდი ლარით (61,2%-ით) გაიზარდა და 5,3 მილიარდ ლარს მიაღწია. **ეროვნული ვალუტით**

გაცემული სესხების მოცულობა 2,2-ჯერ გაიზარდა და 1,8 მილიარდ ლარს გადააჭარბა, ხოლო უცხოური ვალუტით დენომინირებული სესხების ზრდა 40,6%-ით განისაზღვრა და 3,5 მილიარდს მიაღწია. ამასთან, სესხების სტრუქტურა ეროვნული და უცხოური ვალუტების მიხედვით, იმავე პერიოდში მნიშვნელოვნად შეიცვალა (შესაბამისად, 35% და 65% პროცენტი შეადგინა, ნაცვლად 25% და 75%-ისა, ანუ ლარში გაცემული სესხების ოდენობა მთელი 10%-ით გაიზარდა).

უკანასკნელ ერთ წელიწადში წინმსწრები ტემპით იზრდებოდა გრძელვადიანი სესხების მოცულობა (61,7%-ით, 60,3%-თან შედარებით მოკლევადიანი სესხების მიხედვით) და ამ მაჩვენებელმა ეროვნული ეკონომიკის დაკრედიტების საერთო მოცულობაში 69% შეადგინა.

რაც შეეხება სესხების სტრუქტურას ეკონომიკის დარგების მიხედვით, იურიდიული პირებისთვის მაისის ბოლოს კომერციულ ბანკებს ეროვნული ვალუტით გაცემული ჰქონდათ 944 მილიონი ლარის, ხოლო უცხოური ვალუტით - 2,2 მილიარდი ლარის მოცულობის სესხი.

საანგარიშო პერიოდში დაკრედიტების მოცულობის მნიშვნელოვან ზრდას ჰქონდა ადგილი სოფლის მეურნეობის, მეტყვეობისა და თევზჭერის სექტორ-

ში, სადაც ეს მაჩვენებელი 2-ჯერ გაიზარდა. თუმცა, აბსოლუტურ განზომილებაში ის მხოლოდ 59,6 მილიონ ლარს გაუტოლდა. ასევე სოლიდურად - 1,5-ჯერ გაიზარდა დაკრედიტების მოცულობა განათლების სექტორში. თუმცა, ჯამურად ამ მაჩვენებელმაც მხოლოდ 9 მილიონი ლარი შეადგინა. შედეგად, ამ დარგების წილი დაკრედიტების საერთო მოცულობაში კვლავ უმნიშვნელო - შესაბამისად, 1,9% და 0,3%-ის დონეზეა დარჩენილი.

იურიდიული პირების დაკრედიტების მთლიან მოცულობაში ყველაზე დიდი ხვედრითი წილი ვაჭრობის სფეროზე მოდის - 46,8%. ბოლო ერთ წელიწადში ვაჭრობის სფეროზე გაცემული სესხების მოცულობა 39,7%-ით გაიზარდა და 1,5 მილიარდ ლარს მიაღწია.

მრეწველობაზე გაცემული სესხების წილი იურიდიულ პირებზე გაცემული სესხების საერთო მოცულობაში 19,8%-ია, რაც პირველი ივნისისთვის 623,5 მილიონი ლარით განისაზღვრებოდა. 13,5% მოდის მშენებლობაზე, რაც 425 მილიონი ლარია. ამდენად, იურიდიული პირების დაკრედიტების საერთო მოცულობის 80,2% მხოლოდ სამ დარგზე - მრეწველობაზე, მშენებლობასა და ვაჭრობაზე მოდის.

მნიშვნელოვნად - 2,1-ჯერ გაიზარდა ფიზიკური პირების დაკრედიტების მოცულობა და 2,1 მილიარდ ლარს გადააჭარბა.

დეპოზიტების რეკონსტრუქცია

საბანკო სექტორში განთავსებული დეპოზიტების (მიმდინარე ანგარიშების და ვადიანი) ზრდის ტენდენციაც მიმდინარე წლის განვლილ პერიოდში კვლავ გაგრძელდა. მათმა მოცულობამ 2008 წლის პირველი ივნისისთვის 3 მილიარდი ლარი შეადგინა. ეს მაჩვენებელი გასული წლის შესაბამისი თარიღისათვის არსებულ მონაცემებს 38,5%-ით აღემატება.

ბოლო ერთი წლის განმავლობაში ეროვნული ვალუტით განთავსებული დეპოზიტების მოცულობა გაცილებით სწრაფად იზრდებოდა, ვიდრე უცხოური ვალუტით

განთავსებული დეპოზიტებისა. კერძოდ, აღნიშნულ პერიოდში ლარით განთავსებული დეპოზიტები 58,2%-ით, უცხოური ვალუტით განთავსებული დეპოზიტები კი 28,8%-ით გაიზარდა.

აღნიშნული ტენდენცია დეპოზიტების დოლარიზაციის კოეფიციენტის დინამიკაზე აისახა, რომელიც, გასული წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით, 4,7%-ით შემცირდა და 2008 წლის პირველი ივნისისათვის 62,2% შეადგინა.

ამ პროცესის მნიშვნელოვანი ხელშემწყობი ფაქტორია ის, რომ კომერციული ბანკები ბოლო ერთი წლის მანძილზე ეროვნულ ვალუტაში დეპოზიტებზე უფრო მაღალ სარგებელს იხდიდნენ, ვიდრე უცხოურ ვალუტაში. ამ პერიოდის განმავლობაში განთავსებულ დეპოზიტებზე საშუალო წლიური საპროცენტო განაკვეთი 8,7%-ს შეადგენდა, მათ შორის, ეროვნული ვალუტით განთავსებულ დეპოზიტებზე - 10,4%-ს, ხოლო უცხოური ვალუტით განთავსებულ დეპოზიტებზე - 8,4%-ს.

უცხოური ვალუტით განთავსებული დეპოზიტების სტრუქტურა ბოლო ერთი წლის განმავლობაში მნიშვნელოვნად შეიცვალა ევროს სასარგებლოდ. კერძოდ, თუ ერთი წლის წინ უცხოური ვალუტით განთავსებული დეპოზიტების საერთო მოცულობაში დოლარის წილი 87,4% იყო, ხოლო ევროს წილი 12,2%, მიმდინარე წლის პირველი ივნისისთვის დოლარის წილი 69,3%-მდე შემცირდა, ევროს წილი კი 29,9%-მდე გაიზარდა.

კვლავ მაღალი რჩება უცხოურ ვალუტაში დენომინირებული დეპოზიტების ხვედრითი წილი მოსახლეობის ანაბრების სტრუქტურაში, რამაც პირველი ივნისისთვის 79,2% შეადგინა, თუმცა, შარშანდელ შესაბამის პერიოდთან შედარებით, ეს მაჩვენებელი 9,2%-ითაა შემცირებული. ბოლო ერთი წლის განმავლობაში ფიზიკური პირების ანაბრები აბსოლუტურ მაჩვენებლებში 390 მილიონი ლარით (37,4%-ით) გაიზარდა და 1,4 მილიარდ ლარს გადააჭარბა, რაც ერთ სულ მოსახლეზე, დაახლოებით, 325,6 ლარია.

საფრთხის აჩრდილი

მოკლედ, შიშველი ციფრები, რაც, თავისთავად, მნიშვნელოვანი ინდიკატორია, თითქოს ცუდს არაფერს იუწყება. მეტიც: ზრდა და, თანაც, სოლიდური ზრდა თვალსაჩინოა.

თუმცა, იმ ლოგიკიდან გამომდინარე, რომ კვამლი უცეცხლოდ არ არსებობს, საუბრები საბანკო სფეროს მოსალოდნელ თუ უკვე გამოკვეთილ კრიზისულ ნიშნებზე შემთხვევითი მაინც არ უნდა იყოს.

როგორც ზემოთ აღვნიშნე, სტატისტიკა ცხადყოფს, რომ უკანასკნელი სამი წლის განმავლობაში საბანკო სექტორი ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის გამოკვეთილი ლიდერია. **თუმცა, ამავედროულად, ის საკმაოდ მგრძობიარეა იმ პოლიტიკური თუ ეკონომიკური რყევების მიმართ, რაც ქვეყნის შიგნით იკვეთება.** ამავე დროს, მსოფლიო ფინანსურ სივრცეში ინტეგრაციის გაღრმავების კვალობაზე ქართული ბანკები სულ უფრო მტკივნეულად გრძობენ იმ დარტყმებს, რაც მსოფლიოს საფინანსო ბაზრების გახანგრძლივებული არასტაბილურობითაა გამოწვეული.

რამდენად მოსალოდნელია სისტემური კრიზისი ქართულ საბანკო სისტემაში, რამდენად დიდხანს გაგრძელდება ძვირი

საპროცენტო განაკვეთების ხანა, რომელიც უკვე დაიწყო და რა ცვლილებები შეიძლება ელოდეს საქართველოს საბანკო სისტემას? – ეს ის კითხვებია, რომლებიც დღეს ყველაზე სწრაფ და ზუსტ პასუხებს მოითხოვს.

აქ ერთდროულად რამდენიმე მნიშვნელოვანი ფაქტორი მოქმედებს. ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი, რომელიც არსებობს და გავლენას ახდენს სისტემაზე, საგარეო ფინანსური კრიზისი და ე.წ. ინდიკატურ პროდუქტებზე (ნავთობი, საკვები) ფასების განუხრელი და სწრაფი ზრდაა.

მსოფლიო ფინანსური კრიზისის შედეგია ის, რომ ძალიან გაძვირდა და გართულდა ფულის გარედან მოზიდვა - ეს რესურსი, სულ მცირე, 3-4 პროცენტული პუნქტითაა გაძვირებული.

აქედან გამომდინარე, როცა გარე რესურსზე ფასი იზრდება, შესაბამისად, შიდა რესურსიც ძვირდება და განაკვეთებიც მაღლა იწევს. გარდა ამისა, იმის გამო, რომ მნიშვნელოვნად, გლობალურად ძვირდება ნავთობპროდუქტები და საკვები, მთელ მსოფლიოში არის მოუთოკავი ინფლაცია. ცხადია, ამას ვერც საქართველო ასცდა – ჩვენს ქვეყანაში უკვე რამდენიმე თვეა, ინფლაციის ერთი მხარე მაჩვენებელზე ჩამოყვანა ვერაფრით ვერ ხერხდება. თვით

ოფიციალურმა სტატისტიკამაც კი, რომელიც ყოველთვის ზედმეტი ოპტიმიზმით სცოდავს, მისი მაჩვენებელი 11,3%-ის დონეზე დაადგინა.

ასე რომ, პრობლემურ გარემოებათა ჯამი საკმაოდ მძიმეა: გლობალურ ბაზრებზე არსებული კრიზისული ფაზა ფულს აძვირებს და ძნელდება მისი შოვნა. საქართველოს საბანკო სისტემისთვის კი ეს უანგზადის გადაკეტივის ტოლფასია, ვინაიდან ჩვენი ბანკების მდგრადობა და ფინანსური რესურსები არ არის იმდენად უხვი, რომ გარე დაფინანსების გარეშე დიდხანს მოახერხოს მოთხოვნის გამკლავება.

ეროვნული ბანკის მონეტარული პოლიტიკის კომიტეტმა თავის ბოლო დასკვნაში ცალსახად დააფიქსირა, რომ სისტემაში გამოიკვეთა ლიკვიდურობის პრობლემა და ამიტომაც გაზარდეს ბანკებმა საპროცენტო განაკვეთები. თან გაზრდა საკმაოდ მტკივნეული აღმოჩნდა – სესხები, ზოგიერთ შემთხვევაში, 40-45%-მდე ავიდა. მოთხოვნის დაცემა მყისიერად არ გამოიკვეთა, მაგრამ დროთა განმავლობაში ეს გარდაუვალია ამხელა საპროცენტო განაკვეთების პირობებში.

მოთხოვნა აუცილებლად შემცირდება. როცა პროდუქტზე ფასი იმატებს, მასზე მოთხოვნა, ცხადია, ყოველთვის მცირდება. სხვა და სხვა პროგნოზებით, იქნება შემცირება 20%-დან 50%-მდე ოდენობით. 40-45%-მდე გაძვირებულ კრედიტს ბევრი, ცხადია, ვეღარ შესწვდება. ეს ეხებათ არა მხოლოდ ინდივიდუალურ მსესხებლებს, ასევე, სამშენებლო კომპანიებს, რომლებიც მშენებლობას უმეტესად სწორედ სასესხო რესურსებით აწარმოებენ. ცხადია, ისინი საკმაოდ მძიმე პრობლემების წინაშე აღმოჩნდებიან. სულაც არ არის გამორიცხული, რომ მათი პრობლემები, საბოლოოდ, ისევ ბანკების პრობლემებში გადაიზარდოს.

ასე რომ, დღეს ჩვენს თვალწინ ხდება ძალიან დამაფიქრებელი რამ – პროდუქტი ძვირდება, შესაბამისად, მასზე მოთხოვნაც და ზრდის ტემპიც (როგორც საბანკო სისტემის, ასევე მთელი ეკონომიკის)

საგრძობლად ნელდება და კრიზისის სამართებლის პირზე გადის. და ეს, როგორც უკვე ითქვა, როგორც გლობალური, ასევე ენდემური ბაზრის მკვეთრად გამოხატული თავისებურებებითაა გამოწვეული.

რაც ხდება, ზოგადი ტენდენციაა. ბანკებს ყველგან უჭირთ. მათ შორის, განვითარებად ბაზრებზეც. უკრაინულ ბანკებში 30-50%-ითაა დაცემული აქციის ფასი მხოლოდ ამ წლის დასაწყისიდან. ყაზახურ ბანკებს იმდენი პრობლემები ჰქონდათ შარშან წლის ბოლოს, რომ ძალიან ახლოს იყვნენ გაბანკოტებასთან. საგრძობლად გაურთულდა ცხოვრება რუსულ ბანკებსაც, ანუ დღეს სიცრვის ყველა ლიდერ საბანკო ქვეყანაში სერიოზული სირთულეებია. მათ ამ მხრივ, სამწუხაროდ, არც საქართველო ჩამორჩებათ.

ხსნა, თუ ახალი რისკი?

ასეთ დროს საბანკო ბაზრის გახსნილობა, შესაძლოა, კარგი კონკურენტული უპირატესობა იყოს. საქართველოში ერთ-ერთი ყველაზე გახსნილი საბანკო სიცრვა შემოსვლის და დამკვიდრების შესაძლებლობით. ტენდენცია ასეთია: შემოვიდა Societe Generale და მისი შვილობილი ბანკი „რესპუბლიკა“ ლიდერებში გადავიდა, არაბული „დაბი ჯგუფი“ თავისი „სტანდარტ ბანკით“ აგრესიულ გააქტიურებას აპირებს, ბოლოს და ბოლოს, უკვე ბრიტანული HSBC ამოქმედდა – მსოფლიო საბანკო გიგანტი, რომელიც, სავარაუდოდ, ასევე არ აპირებს მაჩანჩალებში დარჩენას.

ცხადია, Societe Generale-ს, „დაბი ჯგუფს“ ან HSBC-ს ბევრად მეტი რესურსი აქვთ, ვიდრე დღეს დამოუკიდებლად, ტრანსნაციონალური „ქოლგის“ გარეშე მოქმედ ქართულ ბანკებს. ნოუ-ჰაუშიც, ცხადია, მათი უპირატესობა აშკარაა. შესაბამისად, ქართულ ბანკებს მალე სულ სხვა რეალობაში მოუწევთ ბაზარზე ადგილის შესანარჩუნებლად ბრძოლა.

საბაზრო დინამიკიდან გამომდინარე, საპროცენტო განაკვეთები, ალბათ, ნაწილობრივ დაინეგს,

რადგან კონკურენცია არსებობს, მარჟები მაღალია და არის პროცენტების დაწევის ალბათობა. უბრალოდ შეუძლებელია, ისეთი მაღალი საკრედიტო განაკვეთის პირობებში, რაც ამჟამად არსებობს, ბანკებმა დიდხანს მოახერხონ წარმატებული საქმიანობა. ასეთ დროს შეიძლება მოხდეს ის, რაც ბევრ სხვა ქვეყანაში მოხდა: ფულის სესხების წყარო იქნება არა კომერციული ბანკი, არამედ სხვა - ინდივიდუალური ან სხვა სახის ინსტიტუციონალური მევახშე, რომელიც ფულს უფრო სარფიანი პირობებით გაასესხებს.

ასე რომ, ბანკებს საკმაოდ დიდი თავსატეხი ელით და, ტრადიციულად, საკმაოდ დიდი სიფრთხილით უნდა გააკეთონ ყველა შემდგომი მოძრაობა. დღეს ისინი პოტენციური კრიზისის წინა ფაზაში იმყოფებიან: ლიკვიდურობა დეფიციტურია, საპროცენტო განაკვეთები – მზარდი, სესხებზე მოთხოვნა და ზრდის ტემპები – კლებადი.

შემცირდება თუ არა განაკვეთები? ბანკების ინტერესებში ნამდვილად არ არის ძვირი კრედიტების შენარჩუნება, რადგან ამით ისინი ყველაზე დიდ აქტივს – კლიენტურას კარგავენ. მათი ინტერესი მოგებაა. შესაბამისად, რაც მეტ სესხს გასცემენ, მეტად იზრდებიან და მათი ინტერესიც, წესით, სწორედ ეს არის.

დაბოლოს, კიდევ ერთი სტატისტიკური ნიაღვრეა: უმსხვილესი აქტივების მქონე ხუთი ბანკის წილი საბანკო სექტორის მთლიან აქტივებში წლის დასაწყისიდან 80,4%-დან 78,8%-მდე შემცირდა. აი, ასეთია სურათი. 22 ბანკიდან 5-ს საბანკო სექტორის ოთხი მეხუთედი უკავია. თუმცა, თუ კიდევ უფრო ჩავეძიებით, დავინახავთ, რომ საბანკო სისტემის 60% მხოლოდ ორ ბანკზე მოდის. ესეც თქვენი ღია ბაზარი და კონკურენცია. სანამ საბანკო სისტემა და, შესაბამისად, მომხმარებელიც ამხელა დოზით იქნება დამოკიდებული ერთ-ორ საბანკო ინსტიტუტზე, სისტემის გამართული და რყევებისგან დაცული მუშაობა, ალბათ, საკმაოდ ძნელად წარმოსადგენი იქნება.